

Skolforskningspodden avsnitt 13: Undervisning i det flerspråkiga klassrummet

- INFORÖST 1: Praktiknära skolforskning – vad är det?
- INFORÖST 2: Vad finns det för forskning inom just ditt ämne?
- INFORÖST 3: Undervisning på vetenskaplig grund – hur gör vi?
- INFORÖST 4: Välkommen till Skolforskningspodden. I dagens avsnitt pratar vi om undervisning i det flerspråkiga klassrummet och hur man kan jobba med bland annat modersmål. Vi diskuterar vikten av att arbeta med en kombination av resurser, betydelsen av att vara uppmärksam på elevernas gester och kroppsspråk och hur man som lärare vet att man når fram om man inte förstår elevernas förstaspråk. Vi pratar även om fördelar och risker med fokus på begrepp och hur man kan arbeta med revoicing och transspråkande. Dagens gäster är Sharmila Vithlani vid Järfälla språkcentrum och Åsa Wedin, Högskolan Dalarna. Programledare är Anna Hedman.
- ANNA: Hej hej. Idag ska vi prata om språk- och kunskapsutvecklande undervisning. Vi har med oss två gäster, Åsa Wedin och Sharmila Vithlani. Skulle ni vilja presentera er? Åsa?
- ÅSA: Jag jobbar då på Högskolan Dalarna och är professor i pedagogiskt arbete. Och det jag mest håller med är flerspråkighet och skrift, och jag forskar mycket ute i klassrum och jag har egen bakgrund som lärare. Så det här med skola och klassrum och lärare är mitt huvudintresse.
- ANNA: Och du har ju varit expert i den här systematiska översikten, *Språk- och kunskapsutvecklande undervisning i det flerspråkiga klassrummet*. Och Sharmila, vem är du?
- SHARMILA: Ja, jag jobbar som modersmållärare och förstalärare på Järfälla språkcentrum. Har tidigare jobbat som gymnasielärare, men sedan började med modersmålsundervisning för drygt 13 år sedan. Så jag brinner för det här ämnet, det ligger verkligen nära de här elevernas hjärta. Själv är jag från England, så att det känns verkligen som ett givande jobb.

ANNA: Ni är varmt välkomna. I den här översikten då som jag tänkte att vi kan utgå ifrån, så har ni ju kommit fram till fyra huvudkategorier av kunskapsområden. Det första är då kunskap om de språkliga resurserna i klassrummet; sedan har vi klassrumsinteraktionen, det vill säga samtalen, struktur och karaktär; fokus på språk och naturvetenskapligt språkbruk och även då att inviga eleverna i olika naturvetenskapliga uttrycksgenrer. Utifrån de här resultaten så tänkte jag att vi kanske kan diskutera lite både hur man jobbar med modersmål och flerspråkighet och vad det finns för olika resurser som man kan använda sig av i klassrummet: digitala, visuella, gester, kroppsspråk och inte minst betydelsen av att eleverna får använda sina olika språk. När ni började arbeta med det här då sökte ni ju på studier och kom fram till en 10-12 tusen studier, men sedan efter kvalitets och relevants granskning så i slutändan så var det 24 studier. Åsa, har du lust att berätta lite mer om det här?

ÅSA: Det var fantastiskt roligt att få vara med i sådant här arbete, och inte minst var det roligt för oss två som då var så kallade ämnesexperter att få jobba med personer som är jättebra på att söka. Så det var ju liksom en process, att ta fram vad är det som är viktigt? Vad är det för forskningsområde där vi tror att det saknas kunskap? Och att liksom trätta ner det till att okej, vi tar naturvetenskap mot högstadiet och gymnasium, där tror vi att det finns väldigt lite forskning, och sedan blev det väldigt lite i slutet. Så det var rätt så fragmentariskt det vi kunde komma fram till, och det visar ju då sedan att det här är ju verkligen ett område där det behöver forskas mycket mer. Och då ska jag säga att de flesta av de här studierna var amerikanska och från en väldigt amerikansk kontext, och de flesta eleverna här var spansktalande i en engelskspråkig kontext. Det fanns väldigt lite utanför det faktiskt. Men det fanns en hel del som vi kunde få fram inom de här fyra områdena.

ANNA: Ja, jag funderat lite på det, just det här som du säger, att det är amerikanska studier där det är spansktalande elever, och ofta kan ju även läraren spanska. I en svensk kontext så ser det ju ofta lite annorlunda ut, det är elever som pratar väldigt många olika språk, och läraren kanske inte kan något av språken. Hur kan man använda sig tror du av de här studierna?

- ÅSA:** Det här är ju något som är väldigt frustrerande som forskare, att det här engelskspråkiga fältet är så otroligt dominant. Jag tänker att för forskare i Sverige så är det här lite grann som förskolelärare, man får inte så mycket serverat utan man får omvandla det, man får läsa deras resultat och så får man se: "Okej, hur kan det här tillämpas i vår kontext, i vårt sammanhang?", och då tycker jag också att vår forskning som vi gör bidrar ju en hel del till det internationella eftersom vi ger helt andra perspektiv.
- ANNA:** Då kanske du, Sharmila, vill koppla på här lite, apropå hur man kan använda sig av de här resultaten? Den här översikten är ju inriktad på naturvetenskap, och det är inte ditt ämne. Men har du hittat saker i den här översikten som du kan använda i din undervisning?
- SHARMILA:** Ja, faktiskt. Som du nämnde, även om det är inriktat mot naturvetenskap så har jag tagit till mig en hel del handfasta tips från just den här översikten. Och det är inte bara det, när man läste det så kände man igen sig själv i vissa delar och själva resultatet som har redovisats, och det är just det här som du nämnde, det här med språkbruk och klassrumsinteraktion och språkliga resurser alltså. För oss när vi har modersmålsundervisning så kräver det att man behöver variera sin undervisning och betona mycket med det hur vi formar och planerar vår klassrumsinteraktion och så. Så jag har tagit till mig flera delar, vissa delar har jag känt igen mig själv i, just det här som nämns om olika delar, som till exempel att det inte är fokus bara på läs- och skrivfärdigheter, utan man använder sig av andra typer av till exempel visuella stöd. Och så nämns ju också det här med kroppsspråk och gester och digitala resurser, och det som man går in som en lärare som en hel person, och man vänder sig av de här olika delarna. Det är ju så, det här med gester och kroppsspråk är oerhört viktigt. Vi har ju också studiehandledning och där vi sitter med elever som är nyanlända och kämpar med det svenska språket och behöver ta till sig ämneskunskaper, och vi är som en bro där också med modersmål och sedan kommer svenska in, och på något sätt få ihop de här två som en länk, och där är kroppsspråk ännu viktigare, att man förklarar begrepp. Det är otroligt viktigt med de här extra delar av de här resurserna som nämns i den här översikten, att man verkligen använder i sin egen praktik.

ÅSA:

Där skulle jag gärna koppla på om det är okej, för det är ju precis som du säger, Sharmila. Och när vi möter studiehandledare och modersmåls lärare så ser vi ju, särskilt bland studiehandledarna, personer som är otroligt skickliga på det här och som använder fantastiska kombinationer av resurser och hittar resurser och så vidare. Men, när jag är i klassrum ... Vi vet ju att i svensk lärarutbildning finns det ingenting om det här, det finns inga kunskaper, det är extremt. Det kan finnas fragment ibland inom de olika ämneslärarutbildningarna, där de lär sig om flerspråkighet och språkets roll i olika ämnen och så vidare. Det betyder att de lärarna som då jobbar till exempel på språkintruktionsprogrammet, de är ju väldigt, väldigt illa förberedda, de som är ämneslärare i olika ämnen. Och där har det slagit mig att ja visst, lärarna använder gester och så vidare men de har ju inte tagit reda på om det är tjänster och visuella representationer som eleverna förstår. Och det som har slagit mig är att de lärarna snarare undervisar på ett sätt som man gjorde för många, många år sedan, alltså de håller sina föreläsningar och sedan överlämnar de till eleverna att fortsätta själva. Och det visar som jag ser det, vikten av att lärarna faktiskt förbereds i sin utbildning för de elever de ska möta, för lärarna möter ju elever som de inte är utbildare för. Så just det här du säger det är ju sådant som vi ser väldigt mycket med studiehandledare och modersmåls lärare, men tyvärr ser vi det väldigt sällan bland lärare. Det finns lärare som också är väldigt bra på att ha dialog även med andraspråkselever, men tyvärr är det någonting som vi har saknat bland många lärare.

INFORÖST 5:

Du lyssnar på Skolforskningspodden – där undervisning och forskning möts.

ANNA:

Du Sharmila sa också det här om att gester och visuella verktyg är det någonting som du använder dig av, eller har du några andra sådana exempel?

SHARMILA:

Precis, för det visuella har blivit otroligt betonat nu med digital undervisning, nu i dessa tiden, men det har absolut varit en stor del som jag har jobbat med tidigare också, och märkt en skillnad. Det är lite på ett omedvetet sätt, man liksom använder ett sätt med sin kropp och allt, men man tänker inte på hur mycket det betyder för eleverna tills man får någon typ av resultat, att "det här har hjälpt, och det där ska jag fortsätta att jobba med". Det väcks till liv när man läser en sådan här översikt, att man tänker "vänta, men det där har jag gjort och det där ska jag prova på". Vi

säger nu det här med revoicing som har nämnts i det här, som jag tycker är också något som man inte riktigt tänkt på tills man läser det här begreppet och tänker "nej men just det, det där har ju...". Och man vet att det här leder till resultat, för revoicing när eleverna själva formulerar olika begrepp med egna ord, och så kommer vi in som lärare och ska liksom med rätta begrepp få ihop det där. Men att på ett sätt vara medveten som lärare att det är inte att man trycker ner eleverna, att man verkligen gör det balanserat så att eleven ser sitt egen bidrag med att "det här var ju någonting jag har tänkt på", och så använder vi den här begreppet för att kunna förklara det. Jag har ett liknande exempel där det till exempel är en elev som vi håller med läs- och skrivstrategier, och vi håller på och kommentera varandras texter, och det nämns en hel del om grupparbete och i smågrupper eller par, och där har vi diskuterat först och främst "vad är strategier för någonting?". Vi behöver först förstå det här begreppet innan vi ens börjar använda oss av det och jobba med strategier. Så det gäller att bryta ner själva begreppet såklart och ha en undervisning som helt enkelt handlar om vad det betyder, men också utgå först och främst från förkunskaper, "vad vet eleverna om vad strategier är för någonting?", och ta till sig det och sedan bygga vidare på det och komma in med till exempel en förklaring till vad det egentligen betyder och jobba med det. Att göra det aktivt och låta eleverna köra och använda sig av strategier och sedan använda de strategier eleverna har använt och synliggöra det i hela gruppen, till exempel; "det här använder du som strategi". Och digitala resurser alltså, det har ju hjälpt otroligt mycket, alltså jag har gjort en hel del med de här små eleverna, årskurs ett till fem. Om man nu ska skriva en berättelse så klart man kan ta papper och penna, och man börjar med bokstäver och begrepp och man kanske hjälper jättemycket till med de här yngre eleverna, men att sätta en dator framför eleverna med tangentbord där man klickar på bokstäver och uttalar de här bokstäverna med "pö", "kö" eller så och sedan använder sig av bilder. Alltså de här eleverna kan mycket mer än vad vi lärare kan, och så plötsligt blev det en berättelse med bilder man har plockat in, och det blev mer levande, och sedan mot slutet när eleverna säger "kan inte vi skriva en berättelse igen?". Bara det ger en signal att någonting har gått rätt till här. Skulle det ha varit på samma sätt om jag hade bara haft lite färgpennor och papper och så?. Så att det digitala är absolut ett bra komplement, men en väldigt viktig del också som man inte får glömma bort så här, att det ger en variation som vi behöver i vår undervisning.

ÅSA:

Och det tycker jag var jätteintressant att du säger det. Och några saker som ju kom fram i den här forskningsöversikten som jag fann väldigt intressant det var det här motsägelsefulla i olika saker. Särskilt då när vi jobbar med äldre elever och särskilt kanske när vi jobbar med elever som kommer från skolsystem i andra länder. Vi vet att i många andra länder så har man en annan sorts skolkultur där elever mer förväntas bete sig som vuxna och seriösa och ska visa upp sina kunskaper och så vidare. Och där var det ju en studie som såg att ja, det är bra att konkretisera med bilder och förenkla språket, men det finns en stor risk att elever uppfattar det som stigmatiserande och infantiliserande, att läraren måste vara väldigt känslig. Under en första period kanske eleven uppfattar det som positivt att få väldigt konkret och bilder och filmer och konkret material, men sedan i en viss situation kanske elever känner det som att "ja de tror inte att jag kan någonting". Och det här är ju något som vi möter hos många elever. Så där behöver ju lärarna verkligen vara väldigt känsliga och känna för enskilda elever, när är det lämpligt att göra så eller så?

Och då tänker jag på några till synes motsägelsefulla resultat som också kom fram, och det ena var det här att då när man tänker på NO att förståelsen av begrepp är ju väldigt viktigt. Och man talar om det här med nominaliseringar, alltså de här långa substantiven som man har i det skolrelaterade språket, som uttrycker processer och skeenden och så vidare. Men att det samtidigt finns en risk med för stort fokus på enskilda ord. Och en annan sådan här motsägelse som vi upptäckte var att det är ju bra att stödja elevernas användning av tidigare språk och deras förståelse, det är bra att eleverna får bygga vidare när de ska lära sig fysik och kemi, får utgå från sina tidigare språk och får läsa på tidigare språk, slå upp ord och få tänka, för de tänker bäst på sina tidigare språk så länge som svenskan inte har kommit så långt. Men det finns en stor risk för missförstånd, och det är ju något jag har sett i klassrum också, att när läraren överlåtit eleverna att själva översätta, söka på Google på Google översätt och så vidare och söka sig förklaringar, då blir det ju eleverna som själva ska skapa sin ämnesförståelse också, och då finns det ju stor risk för missförstånd. Det finns ett exempel i en av artiklarna som refereras i översikten där eleverna skulle söka fram betydelsen av ordet "ton", och översatte det med "ljud", och i fysik är det ju väldigt stor skillnad mellan ton och ljud, och om då läraren inte är med och kontrollerar, "vad kom du fram till för förståelse? Hur skulle du uttrycka den här förståelsen på ...", ja i vårt fall är det ju då svenska, då är det risk att eleven går vidare och inte förstår distinktionen mellan ton och ljud som ju är viktig i fysik till exempel. Så de här motsägelserna det är viktigt att stödja

begreppsutveckling, det är viktigt att stödja elevernas användning av tidigare språk och det är viktigt att använda konkreta verktyg och visualiseringar av olika slag, men läraren får inte avhända sig sitt läraruppdrag, läraren måste vara känslig och lyssna in, vad är lämpligt nu?, och se till att också eleverna får tillfälle när det gäller då naturvetenskap att uttrycka den naturvetenskapliga kunskapen språkligt, alltså eleverna måste få tala om joner och metaforer ... eller vad det nu är de läser om, tyngdlagen, de måste få beskriva den språkligt för att utveckla det språk som bär och uttrycker den kunskapen. Så de här konflikterna var intressanta att se.

SHARMILA:

Ja. Ja, för jag tänkte absolut, alltså det är så oerhört viktigt att man utvärderar sin egen praktik, sin egen undervisning. Alltså när man nu kör med olika typer av visuella stöd eller det jag har nämnt det behöver följas upp, man behöver titta tillbaka, hur fungerar det här? Jag kör lite exit tickets mot slutet av lektionerna där eleverna får dela med sig, vad tar de med sig? Är det något som de tyckte var lite svårt eller så, då får man inför varje lektion lite input från eleverna, hur de upplevde själva lektionen, om man nu har planerat med olika typer av resurser där. Och det är jätteviktigt, för jag lär mig så jättemycket bara av det, att när man får återkoppling från eleverna, och jag själv ser att den här eleven har inte riktigt förstått den här, och då behöver man då justera sin undervisning inför nästkommande lektion. Så det gäller verkligen att se på sig själv i sin egen praktik och utvärdera sina egna metoder också, hur det fungerar och vad är det som inte fungerar? Har jag nått eleverna, eller har eleverna inte förstått det här, eller behöver jag justera utifrån det?. Så det kräver ju också en hel del att man själv ser på sin egen roll och hur man planerar sin undervisning utifrån det, det är jätteviktigt.

ANNA:

Apropå det där du sa, Åsa, med förstaspråket och att det kan bli fel ljud och ton, när man låter eleverna använda sitt förstaspråk om man som lärare inte kan det språket, om eleverna pratar fyra olika språk och det kanske är någon som har gemensamt språk, hur når man fram, hur vet man att man lyckas lära ut det man vill lära ut?

ÅSA:

Jag skulle vilja säga det ord som man har börjat använda är ju transspråkande som handlar om det här att man använder sina språkliga resurser kreativt, och i många sammanhang är det naturligt att man gör det, men det har ju inte varit så naturligt att man gör det i skolan. Vi behöver ju kommunicera, och då

kommunicerar vi på olika sätt, och beroende på vilka gemensamma språkliga resurser vi har så använder vi ju dem. I ett klassrum som i språkintruktionsprogrammet där man har elever från väldigt olika språkliga bakgrunder så exempelvis, så många språk använder arabiska när de ska prata som skolspråk, och därför har många elever arabiska begrepp och termer gemensamma, även om kanske den som pratar somaliska inte förstår arabiska men förstår ändå vissa begrepp. Medan elever från till exempel Thailand och olika indiska språk har ofta engelska begrepp som kan användas, alltså det finns de här lite större språken eller mer sådana språk som många kan, som oftast finns som begrepp och termer. Så med en öppen språklig användning så kan vi oftast skapa den här förståelsen. Och om jag då har en elev som jag ska förklara ett matematiskt begrepp för och jag vill veta om eleven har förstått det så kan jag ju hantera det, om jag är matematiklärare, så kan ju den eleven visa sin förståelse på olika sätt, inte bara med svenska språket. Och detsamma gäller ju andra ämnen också, man kan visa sin kunskap på olika sätt, och då blir ju lärarens roll att hjälpa elev att också ikläda den här ämneskunskapen en språklig dräkt också, en svenskspråkig dräkt.

SHARMILA:

Ja, det var bara en tanke på det du sa, att jag tycker det är jätteviktigt att samarbete mellan modersmållärare och studiehandledare sker här, för att det är också en länk man har med flerspråkiga elever, för man glömmer lite kanske bort med modersmålen efter skoltid och så där, men vi finns där. Jag har flera elever som har vänt sig till mig och tänkt det när det gäller just engelska, att ja det är för lätt för henne, kan du hjälpa mig med lite extrauppgifter? Eller att öka den här nivån för att kunna stödja den eleven språk- och kunskapsmässigt. Men just ett samarbete är jätteviktigt. Vi finns, och absolut kan vi dra med om man nu jobbar med vi säger nu olika genrer och så och så har vi jobbat med precis vi säger nu dikter till exempel vid modersmålsundervisning där man har gått igenom olika begrepp och så, och sedan om man tänker på att jobba med dikter ute i skolan i svenska ämnet eller så, att man känner igen vissa delar från modersmål där man tillämpar då i ämnet i skolan, för där har jag också hört lite från eleverna "men jag använder den där tekniken du lärde oss i skolan, och jag fick ju jättebra betyg som jag är nöjd med". Och jag fick ta kontakt med den läraren, men att man tar den här initiativet att hålla kontakten levande mellan studiehandledare och modersmållärare, det ger otroligt mycket.

- ÅSA: Och jag vill bara betona det, att det är ju någonting som vi ser på alla sätt. Det är så otroligt viktigt, och den samverkan mellan olika kategorier. Det är, jag skulle säga det viktigaste när det gäller de elever som ännu inte har kommit så långt i svenskan, för att det ska gå bra för dem.
- ANNA: Hörni, stort tack. Jätteroligt att ha er med, Sharmila och Åsa.
- INFORÖST 6: Du har lyssnat på Skolforskningspodden, en podd där undervisning och forskning möts. Vi finns också på webben, skolforskningsportalen.se.